

Virksomhet knyttet til ”filosofi med barn” i Norden

Beate Børresen

”Filosofi med barn” er en internasjonal bevegelse med mange og varierte former for praksis og erfaringer. Det er skrevet og samlet mange filosofiske fortellinger for barn, det er utviklet lærerveiledninger og skrevet bøker som skal hjelpe voksne med filosofiske samtaler i barnegrupper av forskjellig slag. Det har også utviklet seg ulike metoder og tilnærminger til hvordan en voksen skal settes i stand til å forholde seg til egen tenkning og hjelpe barn og unge til å utvikle deres.

Filosofi med barn startet på 1960-tallet i USA med filosofiprofessoren Matthew Lipman. Han var skeptisk til den tradisjonelle skolen som ikke stimulerte elevenes egen ettertenksomhet og refleksjon. Ved å introdusere barna for filosofi tidlig kunne vi hjelpe dem til å tenke selvstendig og kritisk. Men dette måtte gjøres på barnas premisser. Barna skulle *drive med* filosofi ved å delta i filosofiske samtaler, ikke lære om filosofihistorie.

Lipman har skrevet flere teoretiske verk om barn og filosofi og om filosofi i skolen. Han har også laget en rekke bøker for barn med innholdsrike og kreative lærerveiledninger til. Den beste måten å starte en filosofisk samtale på er nemlig, i følge Lipman, å lese en tekst (Lipman 1980, kap. 7, og introduksjonskapitlene i manualene til Pixie og Harry fra 1984). Han har også startet et eget institutt hvor det utdannes folk innenfor filosofi med barn: IAPC – The Institute for the Advancement of Philosophy for Children, Montclair State University, New Jersey, USA.

De fleste som arbeider med filosofi med barn i dag forholder seg på en eller annen måte til Lipman, selv om også mange – her i Norden gjelder det særlig Per Jespersen i Danmark – stiller seg kritiske til hans virksom-

het. Kritikken dreier seg ofte om at Lipman anses for å være for opptatt av logikk, at manualene hans er for omfattende og styrende og at bøkene han har skrevet for barn begynner å bli preget av at de er skrevet for 10-20 år siden. Lærere og førskolelærere som er med i filosofiprojektene ved Høgskolen i Oslo (se nedenfor) har i liten grad rapportert om slike erfaringer.

Det finnes et internasjonalt tidsskrift – *Thinking: The Journal of Philosophy for Children* – som inneholder teoretiske og praktiske artikler fra hele verden. ICPIC – The International Council for Philosophy for Children – er en organisasjon som samler folk fra hele verden som er interessert i og driver med filosofi med barn. Hvert annet år arrangerer ICPIC en konferanse om filosofi med barn. Neste gang er i 2003 i Bulgaria. De nordiske land er sterkt representert i ledelsen av organisasjonen. Ved siden av presidenten David Kennedy, USA består styret av Beate Børresen, Norge, Cecilia Hörnell, Sverige og Brynhildur Sigurdardottir, Island. Hovedoppgaver for dette styret er å få opprettet en hjemmeside og få startet et tidsskrift eller en årbok.

Litteratur

Lipman har skrevet en mengde bøker og artikler. Av hans innføringsbøker nevner jeg den beste her:

Matthew Lipman, Ann Margaret Sharp & Frederick S. Oscanyan: *Philosophy in the Classroom*. Temple University press. Philadelphia. 1980.

Noen av Lipmans tekster for barn:

Matthew Lipman: *Pixie*. Montclair State University. 1981.

Matthew Lipman: *Looking for Meaning*. (Manual til Pixie). Montclair State University. 1984.

Matthew Lipman: *Harry Stottlemeier's Discovery*. Montclair State University. 1982.

Matthew Lipman: *Philosophical Inquiry*. (Manual til Harry). Montclair State University 1984.

Matthew Lipman: *Lisa*. Montclair State University. 1983.

Matthew Lipman: *Ethical Inquiry*. (Manual til Lisa). Montclair State University 1985.

Også i flere av de nordiske land har man i større eller mindre grad og på forskjellige måter arbeidet med filosofi med barn. Jeg skal i det følgende kort presentere den praksis jeg har klart å finne fram til.

Norge

Ved Høgskolen i Oslo startet et 10 vektallsstudium i *Filosofi med barn* høstsemesteret 2001. 19 studenter tar eksamen i mai 2003. Studiet er delt i to moduler: modul 1 Filosofi med barn og modul 2 Filosofi og vitenskaps-historie. Studiet er organisert som et fjernstudium med 4 samlinger i modul 1 og en samling i modul 2. Studiet har også sitt eget intranettsted hvor studentene har tilgang til pensum, annet teoretisk stoff og lesehjelp. I tillegg legger studentene ut egne tekster og liknende. Høsten 2002 starter et nytt kull. Nærmere opplysninger, fagplaner og liknende kan fås ved henvendelse til Siri Solvang ved Høgskolens etter- og videreutdanningskontor og på Høgskolens hjemmeside for filosofi.

Høgskolen i Oslo samarbeider med Skoleetaten i Oslo om et prosjekt *Filosofi i skolen* som omfatter 6 skoler i Oslo. Fire av skolene er rene ungdomsskoler, det er en barne- og ungdomsskole og en videregående skole. Dette prosjektet startet høsten 2000. Lærerne som er med har jevnlig samlinger på høgskolen hvor de får innføring i og trening med å drive filosofiske samtaler med barn og unge. De får også hjelp med tilrettelegging av undervisningen og med undervisningsopplegg. I tillegg kommer besøk av de faglige ansvarlige i klassene. Dette står det også mer om på hjemmesiden www.lu.hio.no/krl/filosofi/.

Målet med dette prosjektet, som er planlagt å ta tre år, er å få til forsøk med filosofi i Osloskolen. Et resultat av denne virksomheten er at Uranienborg skole i Oslo tilbyr elevene på 8. trinn filosofi som tilvalgsfag på linje med tysk og fransk fra høsten 2002.

I tillegg holder Høgskolen enkeltkurs i filosofi med barn. Noen av disse er generelle innføringer med tanke på senere oppfølging. Høgskolen har hatt spesielle kurs knyttet til matematikk og filosofi. Disse fortsetter høsten 2002. Informasjon om opplegg og innhold, samt noen av innleggene, finnes på hjemmesiden nevnt ovenfor.

Både vektalls-studiet og prosjektet i Oslo er utviklet og ledes av førstelektor Beate Børresen, Høgskolen i Oslo og lektor Bo Malmhøst, Stockholm. I dette arbeidet har vi oversatt flere av Lipmans tekster for barn til norsk.

I tillegg til disse to virksomhetene arbeider barne- og ungdomsfilosofene Ariane Schjelderup og Øyvind Olsholt med filosofi med barn og unge. De har en meget god hjemmeside med artikler, litteratur og linker til andre aktuelle sider over hele verden. Ved siden av å skrive og holde kurs leder

Olsholt og Schjelderup en gruppe med barn som driver med filosofi – Mai-bergets Filosofiklubb.

Ved Universitetet i Tromsø og Universitetet i Oslo er det fra 2002 to doktorgradsstipendiater som arbeider med temaer innenfor filosofi med barn. I Tromsø arbeider filosof Steinar Bøyum med prosjektet *Filosofi, selverkjennelse og identitetsdannelse*, og i Oslo pedagog Guri L. Østbye med *Samtaler i "billedmøter" mellom barn og kunst*.

Ved Høgskolen i Bergen har de i januar 2002 nedsatt et utvalg som skal se på mulighetene for et mer systematisk arbeid med filosofi med barn ved lærerutdanningen der.

Litteratur

Ariane B. Schjelderup: *Filosofi. Sokrates, Platon og Aristoteles*. Gyldendal. 2001.

A. Schjelderup, Ø. Olsholt & B. Børresen: *Filosofi i skolen*. Tano. Aschehoug. 1999.

Paul Martin Opdal: *Barn som filosofer*. Norsk Pedagogisk Tidsskrift 6/87.

Adresser

www.buf.no

www.buf.no/mfk/

www.lu.hio.no/krl/filosofi/

Beate Børresen: Beate.Borresen@lu.hio.no

Siri Solvang: Siri.Solvang@lu.hio.no

Øyvind Olsholt og Ariane Schjelderup: oyvind@buf.no

Steinar Bøyum: Steinar.Boyum@student.uib.no

Guri L. Østbye: Guri.Ostbye@est.hio.no

Sverige

Sverige har en lengre tradisjon med filosofi med barn enn Norge, men har ikke på samme måten direkte kontakt med skoleverket og lærere.

I perioden 1989-94 ledet professor Ragnar Ohlsson og lektor Bo Malmhøster prosjektet *Att stimulera barns filosofiska tänkande* ved noen skoler i Stockholmsområdet. Flere klasser hadde filosofi i faste og jevnlig timer i tre år og ble senere sammenliknet og sjekket av andre forskere. Denne studien er den største som er gjort av hvordan langvarig og regelmessig filosofiundervisning påvirker barn. Beskrivelse av forsøket og de

resultater man kom fram til kan man lese om i rapporten *Filosofi med barn* (1999).

Våren 2002 starter et nytt prosjekt ved Stockholm universitet, ledet av professorene Ragnar Ohlsson og Ola Halldén: *Filosofera med barn och ungdom*. Dette prosjektet skal følge opp det forrige – både ved at antallet elever og lærere som er involvert øker, og ved at man konsentrerer seg om temaer som kom fram i den første undersøkelsen: begrepsutvikling og utvikling av relativistiske standpunkter.

Bo Malmhester har filosofert med barn og ungdom siden 1973 og arbeidet systematisk med filosofi med barn siden 1986. Han har i perioder arbeidet i grunnskolen og med 5-åringer, men har for det meste arbeidet i videregående skole. I forbindelse med dette arbeidet har han oversatt flere av Lipmans tekster for barn.

Høsten 1999 startet Södra Teatern i Stockholm frivillige filosofigrupper for barn og unge. Disse ledes av filosofipedagogene Liza Haglund og Frida Brismar og har vært meget populære. Det har fått mye oppmerksomhet i TV, radio og presse. I september 2001 kom Liza Haglund med boka *Att tänka noga*, en filosofibok for barn og unge. Den blir nå oversatt til tysk og norsk.

I Forshaga, nord for Karlstad har 8 lærere arbeidet et par år med filosofiske samtaler med sine elever. De arrangerer også kurs for å spre kunnskap om dette blant kollegaer og skoleledere.

1999 startet *Föreningen Filosofi med barn och ungdom* som arbeider for å fremme arbeidet med filosofi med barn i Sverige. Foreningen har egen hjemmeside og holder jevnlig møter. Våren 2002 har foreningen opprettet en interaktiv hjemmeside for informasjon og debatt.

Ragnar Ohlsson har skrevet en bok (1998) for ungdom som er tenkt brukt som utgangspunkt for filosofisk samtale i skolen.

Litteratur

Liza Haglund: *Att tänka noga*. Tiden. Stockholm. 2001

Bo Malmhester, Ragnar Ohlsson & Ola Halldén: *Barn som filosofer*. Stockholms Universitet. 1991.

Bo Malmhester & Ragnar Ohlsson: *Filosofi med barn*. Carlssons. Stockholm. 1999.

Ragnar Ohlsson: *Meningen med livet*. Alfabeta. Stockholm. 1998.

Adresser

<http://hem2.passagen.se/bmr/>

<http://hem2.passagen.se/bmr/Barnfilosofi/FmBoU/FmBoU.html>

www.sodrateatern.com/index2.asp

<http://communities.msn.no/Filosofimedbarnochungdom>

Bo Malmhøster: bo.malmhøster@telia.com

Ragnar Ohlsson: Ragnar.Ohlsson@philosophy.su.se

Liza Haglund: lizha@ped.su.se

Gun Forsström: gun.forsstrom@forshaga.se

Danmark

I Danmark var det intens aktivitet innenfor filosofi med barn på 1980- og begynnelsen av 90-tallet. Dette har nå dabbet av. Det er vanskelig å finne aktiviteter, kurs eller liknende ved universiteter, høyskoler eller skoler nå. Men fortsatt arbeider en av frontfigurene fra den gang, pedagogen Per Jespersen, for saken. Han har en meget imponerende hjemmeside og har oversatt og utgitt flere sentrale skrifter innenfor den internasjonale filosofi med barn-bevegelsen. Han har også skrevet flere bøker selv. Jeg nevner bare en her, de andre titlene kan man få på hjemmesiden VisioNaivity. I tillegg til bøker om filosofi med barn, har Jespersen også skrevet tekster for barn til bruk i undervisningen.

Litteratur

Per Jespersen: *Børn og filosofi*. OP-forlag, Gesten. 1993. (Kan lastes ned fra www.buf.no)

Per Jespersen: *Kim og Marianne*. SK-Forlag Randerup. 1987.

Per Jespersen: *Eventyr med Suzan*. SK-Forlag Randerup. 1988.

Finn Frandsen & Ole Morsing, red: *Sokrates på skolebænken?* Slagmark. Århus. 1990.

Ingeborg Appel, Poul Breindahl & Hans Vejleskov (red): *Filosofi i børneskolen*. DLH. 1991.

Adresser

Per Jespersen: fil@post12.tele.dk

<http://home12.inet.tele.dk/fil> (VisioNaivity)

Finland

I Finland er det særlig ved Oulu Universitet at man arbeider med filosofi med barn, både som en del av lærerutdanningen, med enkeltstående kurs og innen forskning. Avdelingene for småskolepedagogikk fungerer også som Oulu Center for Philosophical Inquiry in Education.

Her har man oversatt flere av Lipmans tekster for barn, samt utviklet eget materiale. Det er også skrevet enkelte artikler om filosofi med barn i bøker som omhandler generell didaktikk.

Også ved universitetene i Jyväskylä og Helsinki arbeider man med filosofi med barn i forbindelse med lærerutdanningen.

Adresser

www.norssi oulu.fi

www.feto.fi

Hannu Juuso: Hannu.Juuso@oulu.fi

Island

Filosofi med barn ble introdusert i Island av Hreinn Pálsson på slutten av 1980-tallet. Da startet han *Heimspeskiskolinn* (filosofiskolen) som hadde filosofi i frivillige barnegrupper for aldersgruppen 6 til 15 år. På grunn av mangel på lærere måtte skolen stenge etter ca 10 års drift. Fortsatt prøver barn og foreldre å få den åpnet igjen.

Filosofi med barn blir i dag hovedsakelig praktisert i barnehagen, for barn fra 2 til 6 år. Dette fordi det har vært førskolelærere som har vært mest entusiastiske i forhold til denne pedagogikken og vært interessert i å praktisere den i sine barnegrupper. I Lundarsel barnehage i Akureyri driver barna med filosofi hver dag – både i spesielle filosofitimer og i forbindelse med lek og kunstaktiviteter. De ansatte har utviklet et pensum basert på islandske folkeeventyr og barnelitteratur som brukes som utgangspunkt for filosofiske samtaler. Styreren i barnehagen, Björg Sigurvinsdóttir, kan gi nærmere informasjon om dette arbeidet.

Sigurdur Björnsson har hovedfag i filosofi med barn fra Montclair State University i New Jersey, USA. Han er førstelektor i filosofi ved Islands lærerhøgskole. Han har arbeidet med førskolelærere over hele landet og vært involvert i flere barnehageprosjekter.

Lærerutdanninga ved Akureyri universitet har en innføring i filosofi med barn som en del av det filosofikurset som alle lærerstudenter må ta. En av lærerne ved førskolelærerstudiet, Gudrun Alda Hardardottir, arbeider nå med en doktorgrad hvor hun sammenlikner pedagogikken i filosofi med barn med den i Reggio Emilia.

Brynhildur Sigurdardottir arbeider med en doktorgrad ved Montclair State University. Hun har akkurat flyttet tilbake til Island hvor hun vil avslutte avhandlingen og begynne å praktisere filosofi med barn. For tiden har hun filosofi med en gruppe 10-13-åringer i Reykjavik. Til høsten starter hun et prosjekt hvor hun skal undersøke bruken av filosofi i naturfag- og matematikkundervisning for 12-15-åringer.

Våren 2002 arbeides det med å lage en forening for folk som driver med filosofi med barn i Island.

Litteratur

Sigurdur Björnsson har utgitt tre bøker:

Hugsi um røklist og lifsleikni (Tenkning – ressonering og livskunnskap). 2000.

Bullukolla (Tullejenta – filosofiske historier og spørsmål for barn). 1997.

Draumur eða veruleiki (Drøm eller virkelighet). 1994.

Adresser

Hreinn Pálsson: hpal@hi.is

Sigrudur Björnsson: sigbjoss@khi.is

Gudrun Alda Hardardottir: gudrun@unak.is

Lundarsel: lundarsel@akureyri.is

Akureyri universitet: www.unak.is

Latvia

I Riga opprettet Ieva Rocena og Krista Burane i 1998 *The Center of Philosophical Education* hvor de driver opplæring og veiledning av lærere, samt frivillige filosofigrupper for barn og unge. I tillegg har de kurs for universitetsstudenter i pedagogikk. De har også skrevet bøker, samt oversatt og laget undervisningsmateriell.

Litteratur

K. Burane & I. Rocena: *To live and to live together. Practical Ethics for Grades 5-7.* 1998.

K.Burane & I. Rocena: *Joy of Thinking.* 2001.

Adresser

ficlat@hotmail.com

Ieva Rocena: ieva@navigator.lv

Krista Burane: kburane@yahoo.com

Beate Børresen
Høgskolen i Oslo
Avdeling for lærerutdanning
Pilestredet 52
N-0167 Oslo, Norge
e-post: beate.borresen@lu.hio.no